

Особливості реалізації функцій кримінально-правової кваліфікації

Питання про функції кримінально-правової кваліфікації неодноразово висвітлювалося у кримінально-правовій літературі. Цікаві і вагомі положення з приводу поняття таких функцій, їх класифікації, характеристики окремих функцій іслувлювали у своїх публікаціях та відомі вчені-криміналісти як В.О. Навроцький, С.В. Благов, Ф.Г. Бурчак, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнєцова, О.І. Рарог, С.В. Тарарухін.

Розглядувані функції поділяються на види з урахуванням ступеня їх важливості (на основні та другорядні), походження (на первісні та похідні), сфери дії (на внутрішні і зовнішні), змісту (соціально-політичні, гносеологічні, психологічні, логічні, юридичні, котрі також можуть бути розподілені на: правофіксуючі, правоконкретизуючі, правовстановлюючі, кримінологічні) [1, с. 121]. Однак, при цьому, є нагальна потреба в деталізації вказаних видів функцій кримінально-правової кваліфікації.

Основною функцією є визначення того, чи є вчинене діяння злочином чи ні, тобто ця функція допомагає встановити наявні чи ні ознаки злочину в діяннях, що підлягають кваліфікації.

Другорядними функціями є функції, котрі спрямовані на визначення того, який саме злочин вчинено – віднесення його до певного роду та виду злочинних посягань встановлення ступеню тяжкості і т.д.

Первісні функції визначають кримінально-правову норму, яка дає оцінку вчиненому діянню, натомість похідні стосуються по-перше обґрунтування правильності вибору норми, яка найбільш повно описує вчинене діяння, а по-друге – юридичного оформлення та закріплення результатів кваліфікації.

Важливою є класифікація функцій за їх сферою. У цьому аспекті виділяють внутрішні (пов'язані із вирішенням питань матеріального кримінального права) та зовнішні функції (пов'язані з призначенням кваліфікації щодо інших галузей права чи суміжних видів діяльності).

За змістом можна виокремити такі функції: соціально-політичну – оцінка діяння відбувається з позиції соціальних чи державних інтересів або цінностей; логічну – на основі повної відповідності ознак вчиненого діяння ознакам описаним у кримінально-правовій нормі робиться умовивід про правову сутність цього діяння (є чи не є воно злочином); гносеологічну – при кримінально-правовій кваліфікації відбувається процес пізнання як фактичних обставин справи, так і їх юридичного значення; психологічну – кваліфікація є результатом мислинневої діяльності; юридичну – кваліфікація це в першу чергу правова оцінка вчиненого діяння.

Потрібно також зазначити, що кримінально-правовій кваліфікації притаманна не одна, а щонайменше чотири різновиди юридичних функцій (правофіксуєюча, правоконкретизуюча, правовстановлююча, кримінологічна), кожна з яких має своє значення. Наприклад, правофіксуєюча функція констатує наявність або відсутність факту правовідносин. Правоконкретизуюча – при кваліфікації не просто обирається кримінально-правова норма, яка найбільш повно описує вчинене діяння, але й обґрунтовується (із урахуванням положень підзаконних нормативно-правових актів) наявність повної відповідності між такою нормою та ознаками діяння. Правовстановлююча – кваліфікації як правозастосовній діяльності властива певна процесуальна форма, юридичне закріплення її результатів та правові наслідки обов'язкові для осіб, діяння яких кваліфікуються. Кримінологічна – кваліфікація допомагає встановити причини та умови, які сприяли вчиненню злочину, а відтак і проводити профілактику подібних посягань у майбутньому.

Характеризуючи види функцій кримінально-правової кваліфікації, які виділяються за їхнім змістом, не можна не звернути увагу на недоліки, які пов'язані з намаганням забезпечити правильну статистичну звітність. З одного боку, явно простежується намагання шляхом неправильної кваліфікації приховати справжній стан злочинності, особливо найтяжчих її видів. З іншого ж боку, керівники чисельних спеціальних органів та підрозділів, створених для протидії певного виду посяганням, повсякчаснамагаються довести свою суспільну необхідність в тому числі шляхом «натяжок» у кваліфікації або й інших зловживань.

На думку В.О. Навроцького, такий підхід до кримінально-правової кваліфікації про виконання нею функції оцінки скоєного з точки зору суспільних і державних інтересів (що є суттю соціально-політичної функції кваліфікації) слід ширше критикувати. На думку вченого, навряд чи реалізуються і інші юридичні функції – правофіксуєюча, правоконкретизуюча, правовстановлююча, кримінологічна [2, с. 111].

Є підстави вважати, що функції кримінально-правової кваліфікації не досягаються також внаслідок такого поширеного явища, як обвинувальний ухил у діяльності правозастосовних органів та пов'язаної з ним кваліфікації «із запасом».

Таким чином, кримінально-правова кваліфікація виконує досить широке коло функцій, які не обмежуються суто застосуванням норми закону про кримінальну відповідальність. Такими функціями є: соціально-політична, логічна, гносеологічна (пізнавальна), психологічна та юридична. При цьому у межах останньої можуть додатково виділятися ще й такі функції як: правофіксуєюча, правоконкретизуюча, правотворча та кримінологічна. Разом з тим, функції кримінально-правової кваліфікації можуть бути реалізовані лише за умов її правильності.

Список використаних джерел

1. Навроцький В. О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації / Навроцький В. О. – К.: Атіка, 1999. – 464 с.
2. Навроцький В.О. Функції кримінально-правової кваліфікації та сучасність/ Тези міжнар.наук. конференції «Проблеми юридичної кваліфікації (теорія і практика)» // Вісник Академії Адвокатури України. – К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2010. – число 1(17). – С. 109–111.